

Cenuto Maria Alonso Ortega

Oratio a pertura Vallisoleteuz

Universitatis

Valladolid, 1839

G-F 15119

+ 167115
C 71214983

R.201042

ORATIO

IN

SOLEMNI STUDIORUM APERTURA

VALLISOLETANÆ UNIVERSITATIS

Habita

à D. D. D. Sancto Maria Alonso
Ortega.

Historiæ et Literaturæ Professore

XV KAL. NOV. ANN. DOM. M.DCCCXXXIX

VALLISOLETI APUD TYPOGRAPHIAM NOVAM.

1839

Magnum Latini sermonis sacramentum, magnum profecto est numen, quod apud peregrinos, apud barbaros, apud hostes sancte ac religiose per tot sæcula custoditur.

LAUR VALLA.

Advenit tandem tempus illud, am-
plissimi atque ornatissimi Viri, quo,
post diuturnam animi quietem ex ve-
teri instituto concessam, ad solitos la-
bores redire juvat: juvat hanc mihi
circumfusam ac siti scientiarum fla-
grantem, cupidam veræ ac solidæ lau-
dis et gloriæ lectissimorum juvenum
in hoc augustissimo consessu coronam
intueri: juvat aliquid ex nobis pro-
mere, quo eorum honestissimi atque
dignissimi conatus adjuvari posse vi-
deantur.

Hac de causa, partes meas peractu-
rus non litteras, non scientias omnes
in præsentī laudare intendo: satis jam
eruditissimi viri ex hoc ipsomet loco
id ornate copioseque fecerunt, cum

insuper nemo usque eo perfrictæ frontis sit ut illas nunc vituperare audeat; neque ad eas cohortari eos necessarium videatur, quos illarum studiis deditos esse constat. Viam indicare qua quis ad eas facile ac certe possit pervenire omni huic orationi est propositum: hoc decet, hoc mihi expedire videtur. Scio, dum hoc facio, quidam decursum jam á se et confectum curriculum agnoscent, alii quod iter ad scientias politioresque ferat disciplinas, monstrante percipient.

Hoc consilio, de utilitate ac præstantia et necessitate linguæ latinæ verba apud vos facere constitui. Non enim nisi máximo cum animi mœrore et indignatione quadam video quod, dum cultiores omnes Gentes Nationesque de illius studio et intelligentia gloriantur, ita in nostra Hispania jam jaceat ac sordeat ut obsolevisse et propemodum evanuisse possit affirmari. Ob hoc, nedum scientiarum omnium ipsa fundamenta convelli et labefacteri, sed etiam ingenuis cæteris artibus magnum ac la-

mentabile detrimentum afferri nec nemo videt. Eoque magis illud est admiratione dignum, quod speciales valdeque vehementes causæ nobis insunt ut, in latina lingua pernoscenda plurimum operæ et studii collocemus. Vos, ad me, qua soletis, audiendum benignitate et attentione satis vestrapte sponte paratos esse confido,

Omnibus est notum historiam hujus regni per septem sæculorum haud breve spatium ipsammet esse romanam. Sub Romæ imperio tam longo tempore Hispani cum fuissent, non solum leges et mores, verum etiam ejus linguam assumpsere. Hujus rei argumento nobis esse possunt Lucanus et Martialis, Columela, Quintilianus, duo Senecæ, Silius Italicus, Pomponius Mela, Juvencus et Prudentius, aliique multi qui, quamvis Hispani, latino sermone peregre scripserunt, nam hoc tunc temporis erat idioma inter nostrates receptum. Nullum dubium est quin deinceps et cum Gothorum et cum Arabum successiva domi-

natione multas ac varias alterationes subiit; sed quomodocumque fuerit minimé propter hoc non affirmandum vernaculam linguam, quam nunc loquimur, ex latina immediate derivari; adeoque hoc verum est, ut frustra unam tantum periodum efformare conemur in qua verba latina prorsus non sint; omnia ferme polysyllaba hujusmodi sunt. Quapropter, etsi non alia adducti ratione quam ab origine percognoscendi vernaculum idioma, ad illius studium nos addicere valde est necessarium; nam si aliter facimus, originem veriloquium et derivationem vocum innumerum queis quotidie utimur non poterimus non ignorare; quod equidem facillimé probare possem, si superfluum et haud necessarium non existimarem. Maneat ergo firmum et fixum dum linguæ latinæ vacamus in propriæ studio versamur, ejusque viscera fructuosé exquirimus.

Accedit húc alia longe gravissima eausa quæ in illius studio debeat nos incendere. Ea est quæ gentes populos-

que omnes omnibus bonis artibus quæ liberales vocantur, instituit; optimas leges edocuit; viam ad omnem sapientiam munivit; quæ denique præstitit ne amplius barbari dici possent.

— Si eam bene non intelligimus, nulla in scientia cui operam demus, neque multum proficere, neque minus excellere poterimus; earum enim omnium fundamenta ac incunabula latiné nobis sunt mandata: præcipui eximioresque libri in quibus consignantur, latiné sunt scripti: latino sermone sua peregregia opera ediderunt Vives et Bacon, Antonius Augustinus et Melchior Cæno, Descartes et Newton, Sydenham et Boerhaave, Grotius, Pufferdorf, Leibnitz, Wolfius et Heinnecius, ut alios heroas prætermittam. Si bibliothecas omnes exquiritis et perscrutamini earum multó maximam partem occupatam videbitis operibus voluminibusque latino sermone confectis, omni cognitionum genere affluentibus, et in quibus non solum luminosæ ac præclaræ sed etiam perutiles in-

veniuntur doctrinæ notitiæque quas pertractare crebroque considerare nobis opus est; quod quidem ab eo qui latiné nescit fieri non posse satis pro comperto est.

Si singulatim scientias omnes percurritis magis ac magis latini sermonis cognitionis præstantia apparebit. Non de iis qui Theologiæ sacrisque aris, aut Canonum scientiæ dicantur loquar, hos enim nisi latino idiomate versatos, nihil prosum in illis efficere nemo unus hoc nescit. Sed quomodo quæso, qui Jurisprudentiæ Civili operam navant honesté tempus impendere in eaque proficere possunt, si latinam linguam non callent? nec prout debitum est comprehendere interpretarique jus Romanum poterunt, cuius leges sanctionesque omnes latiné sunt redactæ, nec fieri potest ut fructum, quem debent et possunt percipiant ex singularibus exquisitisque tot tantorumque Jurisconsultorum percelebrium operibus et Auctorum, in quibus, quidquid contra leviter asseratur

haud parvum est et studendum et discendum, quæque tamquam si non essent iis sunt qui eas traducere nequeunt.

Sed quid multa? si rem bene perpendamus inveniemus, sententiam veterum dicentium latinam linguam clavem esse scientiarum, admodum certam veramque esse, cum maxime nos experientia doceat, sine ejus cognitione nemo Sapiens, nemo Oratoris, nemo Eruditi nomen merito sit adeptus. Hocque non ambitiose dictum videbimus, si attente consideramus illam per viginti seculorum lapsum linguam communem fuisse et universalem qua sapientiores omnes homines ætatum omnium ac Gentium uti fuerunt: et re vera, nulla alia meliora ad hoc jurata, nec tam bene constituta potest allegare. Nihil mirum igitur quod Scientiarum depositum, alitrix, conservatrixque ab aliquibus sit appellata. Ea porro est qua ubique gentium utuntur in ædificiis monumentisque publicis perpetuandis, in monetis aut numisma-

tibus, et ea denique et per eam posteritati, etsi remotissimæ, illorum qui de se bene meruerint virorum trasmititur memoria. *Magnum ergo latini sermonis sacramentum est, magnum profecto numen, quod apud peregrinos, apud barbaros, apud omnes sancte ac religiose per tot sæcula est custoditum.*

Sed quamvis hoc omne præmittatur, aliæ haud leves et necessitatis, et oblectamenti et jucunditatis causæ sunt ob quas plurimum refert linguam, quam mundi dominatores sermocinabantur, scire. In ea peradmirandi illi ingenii fœtus atque opera, tam pede victo quam soluto condita, reperiuntur, quæ semper fuere, omnique tempore erunt pro norma et exemplo omni generum scriptorum habita et habenda. Illic elegantiae sedem, litterarum domicilium, eruditionisque emporium omnes uno consensu docti esse confitentur.

¶ Potestne aliquis, qui latine sciat, quem natura, vel ignavia summa, vel consuetudo non abjectum mortalem

fecit, non jucundé inter Virgilio et Horatios, Tibullos et Ovidios, Juvenales et Terentios, Cicerones et Cæsares, Livios et Tacitos, Sallustios Pliniusque et totum illum chorum, homines sua quemque virtute maximos, alios etiam summum quod habet mortalitas, fortunarum fastigium consecutos, versari, jam ad hunc, jam ad alium accedere, interrogare illos, et numquam ab illis nisi aliqua parte vel eruditior discedere vel melior?

Si ex Latinis Scriptoribus neminem præter laudatos haberemus, et constat esse alios qui in idem album referri queant, sed si hos solos haberemus, justissima tamen mihi causa videretur cur ad eos intelligendos ejus linguam avide disceremus: videntur enim immensitate quadam ingenii omnem rerum naturam complexi, non tantum supra suos coævos extitisse, sed etiam posteris omnem consequendi sui spem sustulisse.

Quis cum Virgilio potest comparari? Nemo correctione, harmonia at-

que dulcedine præstantior. ; Ubi elegias tam mœrentes, molles ac decoras quam in Tibullo inveniemus? Nihil de Horatio loquar cujus existimatio ac celebritas quanto plus sese ab origine deflectit, instar fluminis suas aquas latissimè porrigitis, eo plus extenditur: nihil de Cicerone, *quo, ut ait Gravina, nemo est auctior in eloquentia, et in omni sermonis elegantia locupletior, nemo splendidior, nemo uberior, nemo in omni eruditione celebrior; nemo denique de quo cum tot laudes sint diffusæ, minus tamen pro illius dignitate sit dictum.* Sed ; quid de T. Livio dicam? *lacteam ubertatem* ei noster Quintilianus tribuit, eumque incomparabilem dicit, *cum in narrando miræ jucunditatis, clarissimique candoris: tum in concionibus supra quam narrari potest eloquentem; ita dicuntur omnia cum rebus tum personis accomodata; sed affectus quidem, præcipue eos qui sunt dulciores, ut parcissimè dicam, nemo historicorum magis commendavit.* (1)

Et ; quid denique de Tacito? in eo

(1) Lib. 2. cap. V.

nihil diffluens, nihil inane, nihil redundans; singulis sæpe verbis singulæ sententiæ continentur.

Sed non vos tenebo pluribus: nemo eorum omnium omnino invenitur qui in qualibet materia et sub qualibet forma non ejus lectori valde placeat. Hic propter sublimitatem trahimur, et elationem raptamur; illic novitate percutimur: in omnibus vero naturæ hominis ejusque affectuum intima cognitio detegitur: in omnibus ingenuitas et simplicitas, cum singulari lepore ac venustate supra omnem imitationem excellentibus. Merito et quasi inspiratione quadam afflatus de suis carminibus Horatius agebat: (1)

Exegi monumentum ære perennius,
 Regalique situ pyramidum altius;
 Quod non imber edax, non Aquilo impotens
 Possit diruere, aut innumerabilis
 Annorum series, et fuga temporum.
 Non omnis moriar, multaque pars mei
 Vitabit Libitinam: usque ego postera
 Crescam laude recens.

(1) Carminum Lib. 3. od. 30.

Quod de se Venusinus loquebatur non nisi exacta justitia aliis Urbis æternæ Scriptoribus potest applicari. Sui procul dubio nominis celebritas ita firmissimis nititur fundamentis ut, neque minui, neque frangi hominum libidine aut opinionum inconstantia ullo modo possit; nam minime aliucujusque Regionis Eruditorum consensu munitur, corruptorum videlicet, aut falsissimis locorum vel temporum præjudiciis, neque affectione quorundam qui inane aut parvum tanquam præstantius et expetendum maxime nobis afferre cupiunt: non mehercle: fulcitur nempe superiori auctoritate, multorum sæculorum universali consensu probationibus explanato, ex rectæ mentis immutabilibus legibus proveniente, atque ab iis omnibus comprobato, qui animum dotibus illis præditum habeant, quibus ad rerum naturalium, pulchrarum et sublimium contemplationem moveantur.

Videtis igitur cur illorum lectio in litterarum studio semper et ubique

fuit adolescentibus tantopere commenda-
 data, tanquam maxime idonea non
 modo ad eos erudiendos, verum ad
 capiendum etiam atque efformandum
 saporem illum optimum, quem per-
 magni comparare refert ac servare.
 Et rectissime quidem, quoniam in
 dubium vocari nequit neminem ne-
 que Oratorem, neque Scriptorem, ne-
 que Criticum posse appellari, quin prius
 ad regularum artis studium excitetur,
 quæ veluti rationis sententiæ sunt, ad
 nullum fere majoris momenti nego-
 tium animum potest adhibere, quam
 ad eas regulas pervolutandas, magno-
 pereque cognoscendas illorum assidua
 pertractatione librorum.

His rationibus ductus novissimus
 quidam Angliæ Scriptor asserere non
 dubitat » tum demum evolvendos esse
 ac perlegendos optimæ notæ Latinos,
 quotiescunque in hominibus floreat
 suavissima litterarum humaniorum
 jucunditas et delectatio; et si quando
 illi contemnerentur, hoc certé tristis-
 simum esset signum, et quidem veris-

simum, humanum genus in magnâ desipientia versari, temporisque attingisse proximitatem in quo nova barbaria scientias omnes violaret, humanamque mentem ignorantiae tenebris denuo praesertim obrueret." (1)

Quid ergo, nobis dicendum est in tanto totiesque reprehendendo illorum Scriptorum contemptu, quem ob oculos habemus? Agedum, vitemus hujusmodi perniciem, quae mea quidem Sententia originem praecipue ducit ex ignorantia linguae latinae: nam, profecto, quidam nesciunt hujusmodi libros scriptos unquam fuisse; quae contineant alios omnino fugit, quoniam linguam in qua scripti fuere non intelligunt, vel quia eam non didicere, vel quia fere oblivioni tradiderunt.

An igitur causam cognoscere vultis ob quam plurimi recentium aetatum Scriptores diversis in seculis, regionibus et populis in litterarum republica adeo magnifice excelluerint? Biografiam ejus nempe legite, viam se-

(1) Kett. on general knowlegde,

quimini, rationemque circumspicite quam sibimet illi proposuerunt; et statim invenietis, eos profecto omnes sese in latinis sermonis studio plurimum operæ possuisse; tumque maxime Latinos evolvendos curarent, ex quo experientia et observatione docti fuere, ad naturam fideliter exprimendam illorum exemplum ac consilia esse necessario perpendenda. Hac via veteres illi ac recentes quos admiramur ac suscipimus sapientiæ proceres vulgo sese exemerunt; hac gradientes non modo flourerunt inter æquales suos, sed in omnem posteritatem nomen sibi ac decus immortale pepererunt. Hanc viam, inter alios, secuti apud nostrates fuere Garcilaso, Herrera, Rioja, Ludovicus Legionensis, Moratin, Jovellanos, Hermosilla: in Gallia Fénélon, Moliere, Racine, Boileau, Lamartine: in Anglia Milton, Addison, Pope, Cowper: in Italia denique Tasso, Alfieri et Monzoni. Cujus autem ignaviæ fuerit eos ut magnos quosdam ac præstantes viros laudare ac depræ-

dicare, et tamen marcescere otio malle quam ut eorum similes evadamus operam dare? Hos spectate, adolescentes, horum exemplum imitamini, horum de gloria dies noctesque cogitate, et ad eam exæquandam vires omnes adhibete.

Non me latet quod nonnulli ex illis pseudo litteratis qui, non sine injustitia quadam ac temeritate, præsentis ætati, in re litteraria, aureæ cognomentum tribuunt, latinam linguam proscribere, ab scholisque eliminare contendunt, nobisque suadere scientias omnes liberalesque disciplinas, quibus ad humanitatem informamur, ad perfectionis culmen illius oblivione et extinctione perduci; ita ut ejusmodi studium non solum inane et infrugiferum, verum perniciosum esse asserant, eo quod frustra tempus in latina lingua discenda impendatur. Sed, ¡ mirares! nemo hujusmodi eruditorum specimen nobis unquam præbuit suarum in latino sermone cognitionum; adeo ut fieri non potest boni judices sede-

ant in causa quam nec audiunt nec intelligunt. Qui hæc dicunt, si de sui tantum ingenii imbecillitate loquerentur, ferendi essent ex se ipsis alios metientes: his quidem rationibus non est respondendum; sufficiat illis notissimum illud repetere *quæcumque ignorant blasphemant.*

Alii autem cum non possint non confiteri permulta probatissima et laudatissima omnigenerum opera latine reperiri, minime ob hoc hujus idiomatis studio nobis opus esse, non dubitant affirmare, ex eo quod præcipua eximioraque ex eis in vernaculum sint translata. Hæc vero tam futilis atque aspernabilis opinio quæ, ex ore tantum illorum qui in scientiis ingenuisque artibus peregrini sint, potest audiri, duas erroneas continet sententias: prima, quod opera omnia latine redacta, majorum vigiliarum munera, hispane redita inveniuntur: secunda, quod idem admodum est versio unius operis ac ejus exemplar: quæ quidem omnia falsissima sunt.

In primis: haud multa, relative, opera esse ex latino idiomate ad recentia traducta satis constat, et ad nostrum perpauca, nemo unus hoc nescit. Secundo: difficilimum esse, penes impossibile, versionem qualemcumque exemplaris vices penitus implere posse, experientia liquet: quod variis ex causis procedit. Alias, sufficienter et prout decet, duo idiomata translator non cognovit: alias, quamvis hac duplici cognitione munitus, aut leviter, aut negligenter suo labori incubuit. Nunc traslatio est prænimis fideliter facta, nunc justo solutior. Alias exemplaris epitome seu compendium, alias paraphrasis est versio. Augenturque præterea traslationum difficultates et vitia, si, linguas omnes inter se natura sua ac essentia multum differre consideramus; peculiare enim cujusque sunt loquendi modus, inflexiones atque sintaxis. Transferantur flores quas Horatii aut Ciceronis pensiles ubertim proferunt in aliud haud appositum nec feracem solum, vel in frigidius clima,

earumque viror émarcescet, ineffabile illud colorum encantamentum scintillatioque ex oculis evolavit, earumque fragrantia evanescet.

Hac de causa, inter cæteras, eruditi omnes verique docti Viri exterarum Gentium et Nationum in linguæ latinæ studium toto pectore incumbunt. Nullibi tot tantæque latinorum librorum versiones quam in Germania, Italia, Anglia et Gallia; nullibi tamen majori sollicitudine ac cura latinum idioma studetur; neque hoc tantum, sed etiam græcum, quod inter nos ;proh pudor! ita ad nihilum recidit, ut extinctum quodam modo atque sepultum videatur. Et ;quid ita? ;Cur Nationes illas hoc in proposito imitari non aggredimur, cæteris cum in rebus eas æmulari omni opere anitamur?

Quantopere diversa ac commutata hujus rei est facies inter nos! Vix dum adolescentes nostri scholis egrediuntur, in quibus ne quidem satis pro-ut decet vernaculæ linguæ grammati-

calia principia docentur, cum latinæ studio operam dant. Haud multos post menses, ejus elementis utcumque perceptis, græca ne salutata quidem, et cum Cornelii Nepotis phrasim aut Ovidii dystichum perægre interpretari possunt, ad Philosophiam convolant. Hic, cum insuper mentali idoneitate propter valde suam teneram ætatem adhuc careant, nedum parum novi consequi possunt, sed quod pejus, quamvis expectabile, quia quod male discitur, cito oblivione conteritur, Latinos libros abjiciunt, despiciuntque habent, latinumque idioma pro nihilo ducunt. Hujusmodi præculti ac comparati ad Jurisprudentiam civilem vel canonicam, aut ad Theologiam, vel mendendi artem festinant. Hic illud sæpe plerumque fit quod antea leviter annuntiavi, nempe, quod neque scientiæ amorem saturare, neque animum ejus tot tantisque variæ, amenæ, utilis, jucundissimæque pertractationis libris reficere possunt, qui et oblectamento, et admirationi, et exemplo om-

nium, imo quidem doctorum, quovis locorum omnique tempore fuere: hisque doctrinae praesidiis destituti, minime mirandum quod disciplinas humanioresque litteras adolescentes non combibant, optimaeque notae Auctores inconsulto stulteque damnentur.

Quae cum ita se habeant, cumque nullum certius exitium ingenuis omnibus artibus adferri posse arbitrer, quam si linguae illae quae quasi sacrae quaedam earum sunt, negligantur: cumque penitus sim persuasus, si adolescentes nostri illius negligentia perseverarint, litteris omnibus certissimam pestem ac perniciem imminere, pro nostra in patriam pietate, et pro rei magnitudine, velut ex hoc loco libet adhortari, vos compello, amplissimi Viri, horum tractabilium adolescentium ductores atque Magistri, quibus labores nostri servire, quorum ad utilitatem omnes nostri conatus, omnes vigiliae, omniaque nostra studia referri debent, vestrum est tam pergravi malo providere. Si auditores

qui vobis honori sint, habere desideratis; si in hoc tam celebri scientiarum seminario cujus dignitatis custodia vobis est mandata, homines efformari concupiscitis qui, et illi ornamento, et Patriæ gloriæ sint, et utilitati: si in ea florescere ac vigere exoptatis disciplinas omnes, veramque illam et solidam eruditionem, cujus recta directio ac conservatio Republicæ tantum intersunt: si denique cultiorum omnium exterarum Gentium aut Nationum vestigia premere et tenere expectatis, quantum potestis connitimini, ut linguæ latinæ præstantiam ac necessitatem tyrones nostri sibi intime persuadeant, magnumque in ejus studio laborem summa voluptate condiri.

Dixi.

